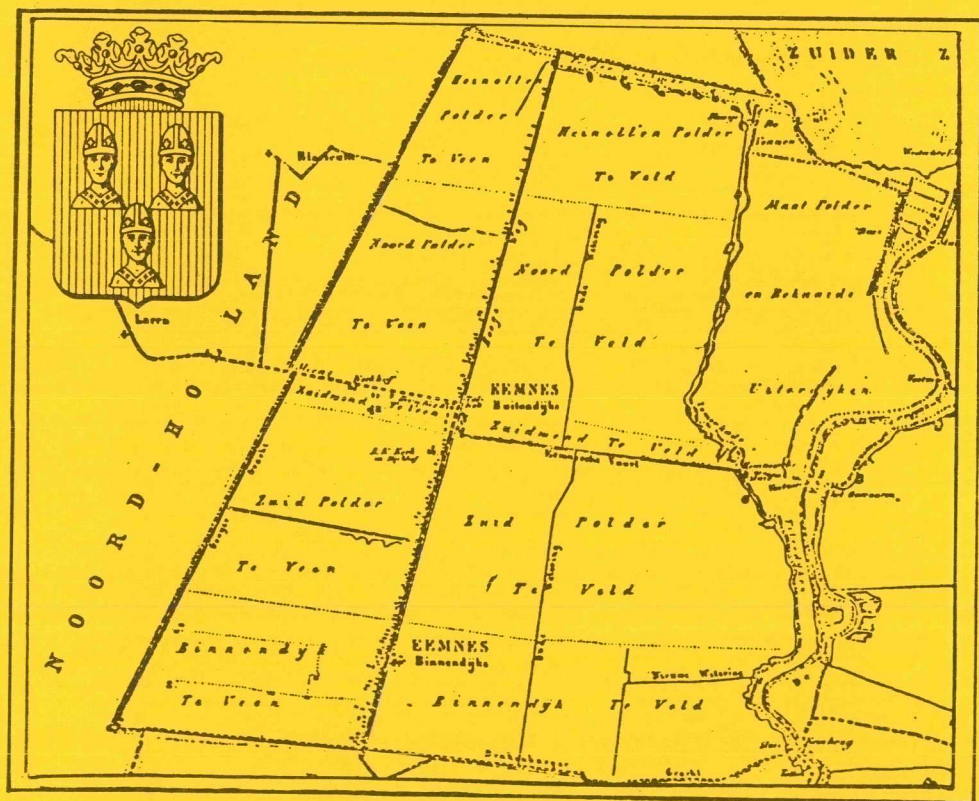
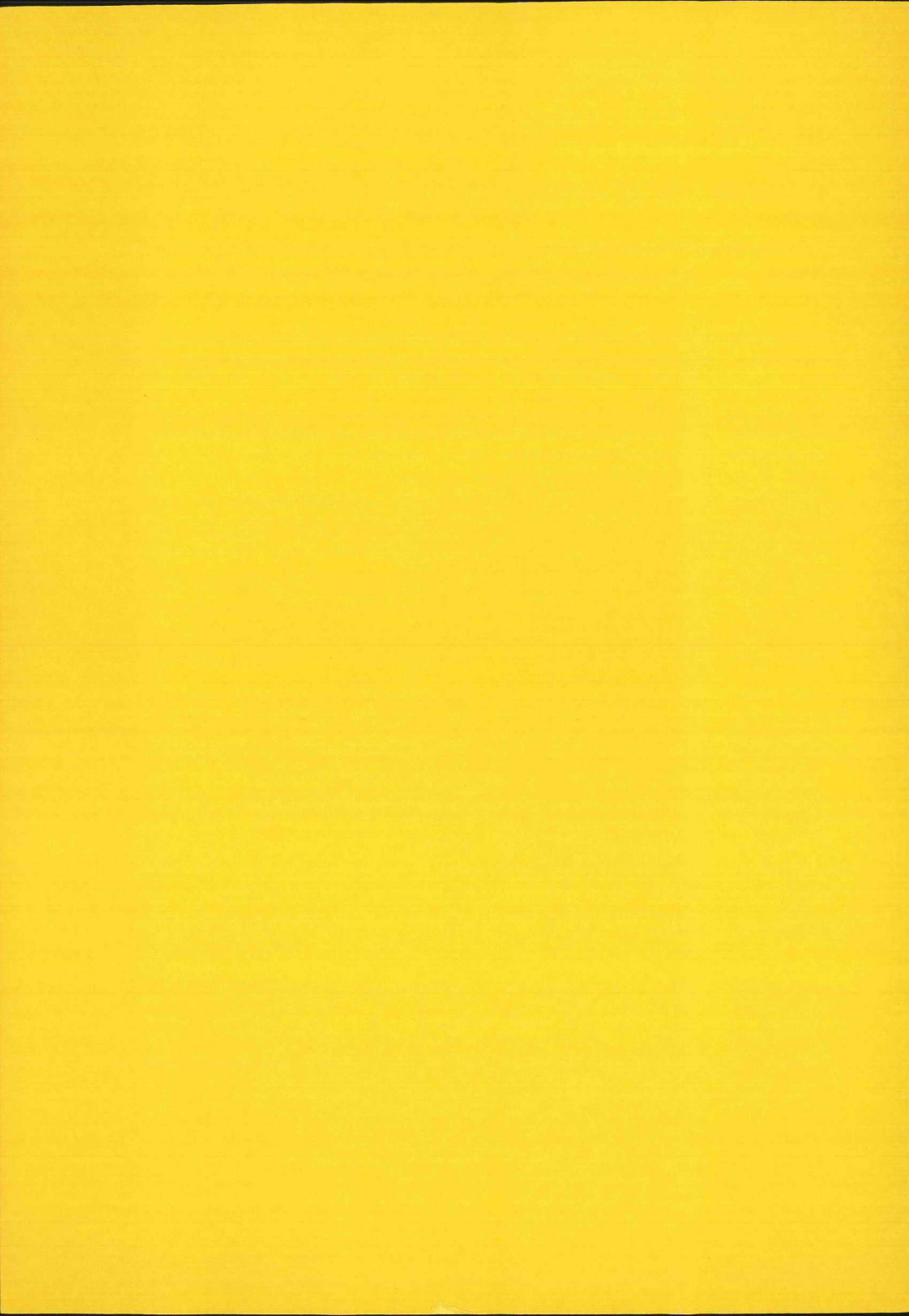

1990-4.

Historische Kring Eemnes

december 1990, jaargang 12 nr 4

verschijnt viermaal per jaar

Bestuur:

voorzitter	J.de Roos-Post	Torenzicht 38
Vice-voorzitter:	H. v. Hees	Kerkstraat 15
Secretaris:	R. Schreuder	Ploeglaan 60
Penningmeester:	F. Mol	Roerdomp 27
Leden:	B. v. Raaij	Zaadkorrel 23
	R. Ruizendaal	Laarderweg 31
	W. v. IJken	Everserf 20

kontributie H.K.E. 15,-- per jaar

Voor leden buiten Eemnes 2,50

porti bijbetalen

Amro-bank Eemnes nr. 45.89.86.577

Girorekening nr. 2080362

Losse nummers kwartaalboekje 5,--

Ledenadm en adres-

wijzigingen: B. van Wijk-Blom, Raadhuislaan 39,
tel. 14689

Redactie:

B. van Raaij tel. 86594
H.H.M. van Roij tel. 12531

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen
is slechts toegestaan na toestemming van de redac-
tie

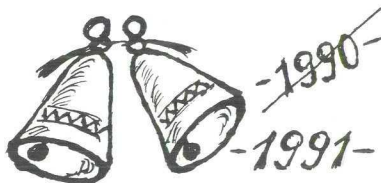
Doel van de vereniging is bevordering van de kennis
van- en de belangstelling voor de geschiedenis in
algemene zin en de geschiedenis van Eemnes, met
aansluitend gebied, in het bijzonder.

Inhoud:

Van de redactie	170
Dia-avonden 1991	171
Aardewerk uit een Eemnesser huishouding	172
Bouwkundig ABC	179
Mijn tante Marga	181
Werkgroepen	186
De familie Perier II	186
"Zijnde van Roomsche Catholijke Religie"	
onderzoek naar een onderzoek	207
Schenkeningen aan H.K.E.	214
Wie doet er mee?	
Wie weet er van?	214

Van de redactie

In dit laatste kwartaalboekje van 1990 wil de redactie graag allen bedanken die dit jaar de copy hebben geleverd en het type- en correctiewerk hebben verzorgd. Alleen deze fijne medewerking maakt het mogelijk, dat regelmatig een H.K.E.- boekje verschijnt.

Het bestuur en de redactie wenst alle lezers een voorspoedig 1991 toe.

De copy voor het eerste H.K.E.- boekje van 1991 willen wij graag ontvangen voor 15 februari 1991.

Dia-avonden 1991

Binnenkort organiseert de Historische Kring Eemnes twee dia-avonden gepresenteerd door Henk van Hees, waarbij een bepaald gedeelte van Eemnes nader bekeken wordt.

De avonden zijn voor 1991 vastgesteld op:

Donderdag 14 februari

en

Vrijdag 8 maart

Het thema van deze dia-voorstellingen is:

"Woningen en bewoners van de Meentweg"

Acht jaar geleden werd de eerste dia-serie van de Meentweg gemaakt. We lieten de woningen zien, zoals die er op dat moment uitzagen. Ondertussen zijn we heel wat rijker geworden. We ontvingen diverse oude foto's van woningen langs de Meentweg en van mensen die er gewoond hebben. Deze foto's zijn nu ook op dia gezet en zodoende kunnen we u een gevarieerd beeld geven van de Meentweg vroeger en nu.

De twee dia-avonden worden georganiseerd in het Hervormd Centrum aan het Torenzicht in Eemnes. Ze beginnen om 20.00 uur. Wim Ket verzorgt de dia's en Henk van Hees hoopt met hulp van de aanwezigen voor het commentaar te zorgen.

Men moet voor deze avonden plaatsen reserveren. Dit kan gebeuren bij:

- Bertie van Wijk-Blom,
Raadhuislaan 39, Eemnes, tel. 14689
- Livia Lankreijer-Van Eijle
Aartseveen 94, Eemnes, tel. 89198
- Henk van Hees
Kerkstraat 15, Eemnes, tel. 89849

Aardewerk uit een Eemnesser huishouding

In februari 1989 werden bij graafwerkzaamheden aan de Wakkerendijk te Eemnes een aantal scherven gevonden. Dankzij de oplettendheid van de uitvoerder van het grondwerk, die de gemeente in kennis stelde, kon een gedeelte geborgen worden. Het is voor het eerst dat in Eemnes een derge-

lijke hoeveelheid scherven bij elkaar werd gevonden. In tegenstelling tot een enkele losse vondst geven deze scherven een beeld van wat er in een Eemnesser boerengezin rond 1800 aan keramiek werd gebruikt. Omdat materiaal uit deze periode van groot archeologisch belang kan zijn komt het steeds meer in de belangstelling. Ik zal dan ook trachten een inventarisatie te maken van deze Eemnesser vondsten.

Het roodbakkend aardewerk.

Het meeste aardewerk rond 1800 is roodbakkend. Het aardewerk werd van een ijzerhoudende klei gemaakt die tijdens

het bakken rood van kleur werd. Men glazuurde het vaak ook nog om een minder waterdoorlatend product te krijgen. De datering van roodbakkend aardewerk is vaak niet eenvoudig omdat men het vanaf de 14e eeuw zonder zeer grote veranderingen heeft gemaakt. Slechts door aanwezigheid van bepaalde vormen en versieringen is een scherpe datering mogelijk. Het meeste voorkomende materiaal is eenvoudig keukenaardewerk. Zo kwamen de restanten van negen voorraadpotten naar boven. Hierin werden ingemaakte groenten, melk en andere levensmiddelen bewaard.

Het aantal pannen lijkt wat klein in vergelijking met de rest. Dit komt echter waarschijnlijk door de verschijning van de koperen pan, die in de 18e eeuw een belangrijke rol gaat spelen. Deze pannen werden niet weggegooid, maar steeds weer opgelapt. De aardewerk pannen blijven bestaan omdat deze metalen pannen toch vele malen duurder in gebruik waren. Totaal werden de scherven van vier pannen teruggevonden. Opmerkelijk is het restant van een grote pan waaruit slechts de bodem is verdwenen. Blijkbaar is de pan door oververhitting en inwendige spanning kapot gegaan. Op de wand van de pan zit een eenvoudige versiering met een roos. Dit roosmerk is het kenmerk van het pottenbakkerswerk uit Bergen op Zoom. We vinden verder nog de resten van een aantal schotels en borden voor eenvoudig gebruik. Er werden zowel hoge (zoals wij die nu gebruiken) als lage vergieten voor vis en rauw vlees teruggevonden. Een aantal fragmentjes van een test, waarin kooltjes vuur werden gedaan voor verwarming in een stoof of het onsteken van een pijp, completeren het beeld van het eenvoudige roodbakkend aardewerk.

Er werd ook nog enig import aardewerk gevonden. Het betreft voornamelijk resten van borden en schotels uit het Duitse Niederrhein gebied. Deze schotels hebben een versiering met witte, groene en bruine lijnen. Vaak zijn de versieringen geometrisch, maar ook een bloem werd teruggevonden. Een fragment van een pan van zogenaamd Frankfurter waar is nog van verder uit Duitsland afkomstig. De scherf is goed dateerbaar omdat tussen 1770 en 1830 grote hoeveelheden van dergelijk aardewerk werden geïmporteerd.

Het roodbakkende aardewerk in aantal:
9 voorraadpotten

5 pannen
3 vergieten
3 schotels
2 borden
1 vuurtest
Totaal 23 exemplaren.

Het witbakkend aardewerk

Er werd slecht één scherf gevonden van zogenaamd witbakkend aardewerk. In de 18e eeuw maakte men in witbakkende klei dezelfde vormen als in roodbakkend. Het teruggevonden fragment is geel en groen geglazuurd en waarschijnlijk afkomstig van een po.

Het steengoed

Steengoed wordt gemaakt van een onder hoge temperatuur ge-

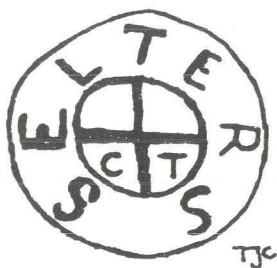

Gezicht in Eemnes Buiten in 1766. Naar de ets van Willem Writs (1721-1786) en de tekening van Jan de Beijer (1703-1785)

bakken grijze klei. Deze hoge temperatuur zorgt ervoor dat de gemaakt voorwerpen goed waterdicht zijn. Om de waterdichtheid nog groter te maken werden de voorwerpen vaak nog van een zoutglazuur voorzien. Het spreekt dan ook voor zichzelf dat vooral kruiken voor het bewaren van vloeistoffen van steengoed werden gemaakt.

Uit het Eemnesser vondstcomplex komen de scherven van drie kruiken, beter gezegd mineraalwaterkruiken. In de 18e eeuw onstond het gebruik om als luxe drank mineraalwater te schenken. Gewoon water was vaak dermate vervuild dat het nauwelijks voor consumptie geschikt was. Dit mineraalwater, vergelijkbaar met huidige bronwatermerken als Spa en Sourcy, was afkomstig uit Duitsland. Het werd in lokaal gebakken kruiken, die goedkoper waren dan een glazen verpakking, gebotteld en met karrevrachten door geheel Europa afgezet. Jaarlijks werden honderdduizenden liters verkocht en met paard en wagen naar de klanten gebracht.

De herkomst van het mineraalwater blijkt uit het op de kruik geplaatste stempel. Eén van de kruiken draagt de tekst Köningreich Bayern. De exacte plaats van herkomst staat niet aangegeven. Het merk van de tweede kruik geeft meer informatie. (zie afbeelding) Op dit merk is een kruis met de letters "CT" te zien. Deze letters staan voor CVR TRIER. Deze bron behoorde bij het aartsbisdom Trier. In de

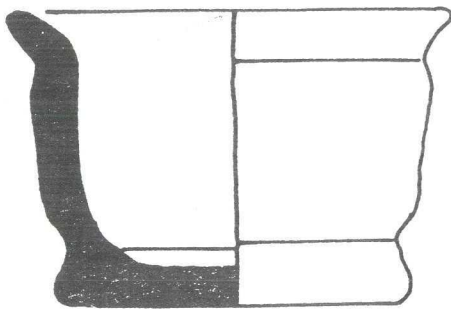
randtekst staat Selters. Dit is een plaats gelegen tussen Lahn, Main en Rijn. Het merk is gebruikt in de periode tussen 1756 en 1806. Op de kruik staat verder nog een aantal letters. Deze letters staan voor de productieplaats en maker van de kruik. Helaas zijn de letters op deze kruik niet determineerbaar. De restanten van een derde kruik geven helemaal geen uitkomst over de bron.

Majolica en Faience

Majolica is een van geelbakkende klei gemaakte aardewerksoort met een blauwe of meerkleurige voorstelling op een witte glazuur. Het onderscheidt zich van faience, waarvan Delfts aardewerk de belangrijkste representant is, door de bruine loogglazuur op de achterzijde. Bij faience is de achterzijde altijd wit. In de 16e en 17e eeuw was majolica een zeer dure aardewerksoort. In de 18e eeuw daalde door concurrentie van andere keramiek de belangstelling voor majolica en daarmee daalde ook de kwaliteit. Het werd tot een eenvoudig in Friesland gemaakt boeren aardewerk. De versiering, die ook in het Eemnesser complex met één scherf is vertegenwoordigd, bestond vaak uit eenvoudige bloemen.

Vanaf ongeveer 1800 werden er ook vaak schotels gemaakt met leerzame teksten, de zogenaamde spreukschotels. Uit de restanten van totaal vier schotels waren drie spreuken leesbaar: "Doet wel en ziet niet om", "Al te veel is ongezond" en "Bedrog loont zijn meester". De schilder van de derde schotel heeft duidelijk met de deugd gespot door het woordje niet aan het einde van de tekst weg te laten.

Drie teruggevonden objecten van Delfts aardewerk behoren tot de categorie faience. Het betreft een klein zalfpotje, geheel wit geglazuurd met een hoogte van 4 cm (zie afbeelding). Dergelijke potjes waren in de 17e en 18e eeuw een gebruikelijke verpakking voor geneesmiddelen. Een fragment van een dekselpot van een kaststel heeft een deco-

TJC

ratie in blauw van scheepjes in een landschap. Op een scherf van een bordje is in blauw een fruitstilleven

geschilderd.

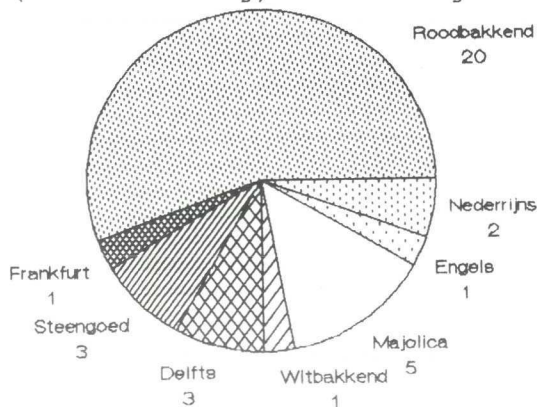
Een scherf Engelse keramiek behoort niet tot de groep majolica en faience, maar heeft wel een blauwe decoratie op een witte glazuur. Dergelijke keramiek werd vanaf het midden van de 18e eeuw in Engeland gemaakt om het veel duurdere porselein uit China te imiteren. In de 19e eeuw overtreft het marktaandeel van de Engelse keramiek dat van alle andere soorten aardewerk in Europa. Het baksel is wit, maar de scherf is aanzienlijk zachter dan die van porselein. Het merk op de onderzijde, "PR5" geeft helaas geen uitsluitsel over de productieplaats.

Het glas.

Tussen alle keramiekscherven kwam ook enig glas naar boven. Een voet van een geblazen glas heeft aan dat de Eemnessers rond 1800 wel een glas wijn lustten. Een flesje van geperst glas dateert zeker niet uit deze periode. Een datering rond 1900 lijkt waarschijnlijker. Blijkbaar is het flesje uit een andere laag afkomstig.

De datering en sociale aspecten van de vondst.

Datering van keramiek is mogelijk door vergelijk met elders gevonden objecten waarvan de datering goed bekend is of door het raadplegen van historische bronnen. Ook kwantitatieve aspecten kunnen van belang zijn bij de datering. Daarom werden de verschillende soorten keramiek naar aantal teruggevonden objecten in een cirkeldiagram verwerkt (zie afbeelding) De datering van dit complex was mogelijk

**De verhouding van
de aardewerksoorten**

**percentages in minimum
aantal exemplaren**

door de aanwezigheid van steengoedkruiken met een datering tussen 1756 en 1806, de aanwezigheid van majolica spreuk-schotels uit het begin van de 19e eeuw en de procentueel geringe hoeveelheid Engelse keramiek in het vondstcomplex. Het complex kan dan ook met grote zekerheid rond 1800 worden gedateerd.

Wat de gevonden keramiek zegt over de gebruikers is niet makkelijk te zeggen. De procentueel grote hoeveelheid roodbakkend (goedkoop) aardewerk en de afwezigheid van het rond 1800 toch frequent voorkomende Chinees porselein doen vermoeden dat zij niet rijk zijn geweest. De weinige luxe producten die zijn teruggevonden zijn van slechte kwaliteit, maar ontbreken zoals in zeer arme gezinnen niet. Het lijkt erop dat de eigenaren van de scherven eenvoudige boeren zijn geweest met een smaak die niet afwijkt van de gewone man rond 1800.

Tot slot

Bij graafwerkzaamheden gevonden scherven kunnen veel informatie over de leefomstandigheden van mensen in het verleden opleveren. Deze informatie komt echter pas goed tot zijn recht als een aantal vondstcomplexen met elkaar vergeleken kan worden. Dan pas kan worden bepaald wat het verband is tussen sociale status en gebruikte keramiek. Daarom is het belangrijk dat zoveel mogelijk schervenmateriaal wordt verzameld en beschreven. Het hier beschreven complex kan een goed begin vormen voor de Eemnesser situatie. Er is echter nog véél meer informatie nodig. Ik zou dan ook iedereen willen vragen bij graafwerkzaamheden goed op te letten en als er ergens scherven naar boven komen dit te melden.

De auteur van bovenstaand artikel is de heer Thomas J. Cleij uit Baarn. Als amateur-archeoloog heeft hij zich vooral verdiept in het aardewerk dat bij opgravingen boven de grond komt uit perioden van de Middeleeuwen tot heden. Hij was zo vriendelijk de potten en scherven die bij graafwerkzaamheden aan het begin van de Wakkerendijk werden gevonden, te bestuderen en de resultaten van dit onderzoek in een artikel voor ons blad vast te leggen.

De heer Cleij is correspondent van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek in Amersfoort en is lid van de Historische Kring in Baarn.

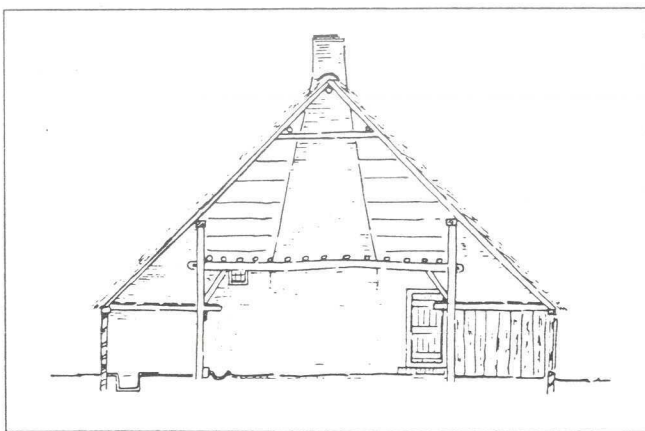
Bouwkundig A B C

Ankerbalkgebint

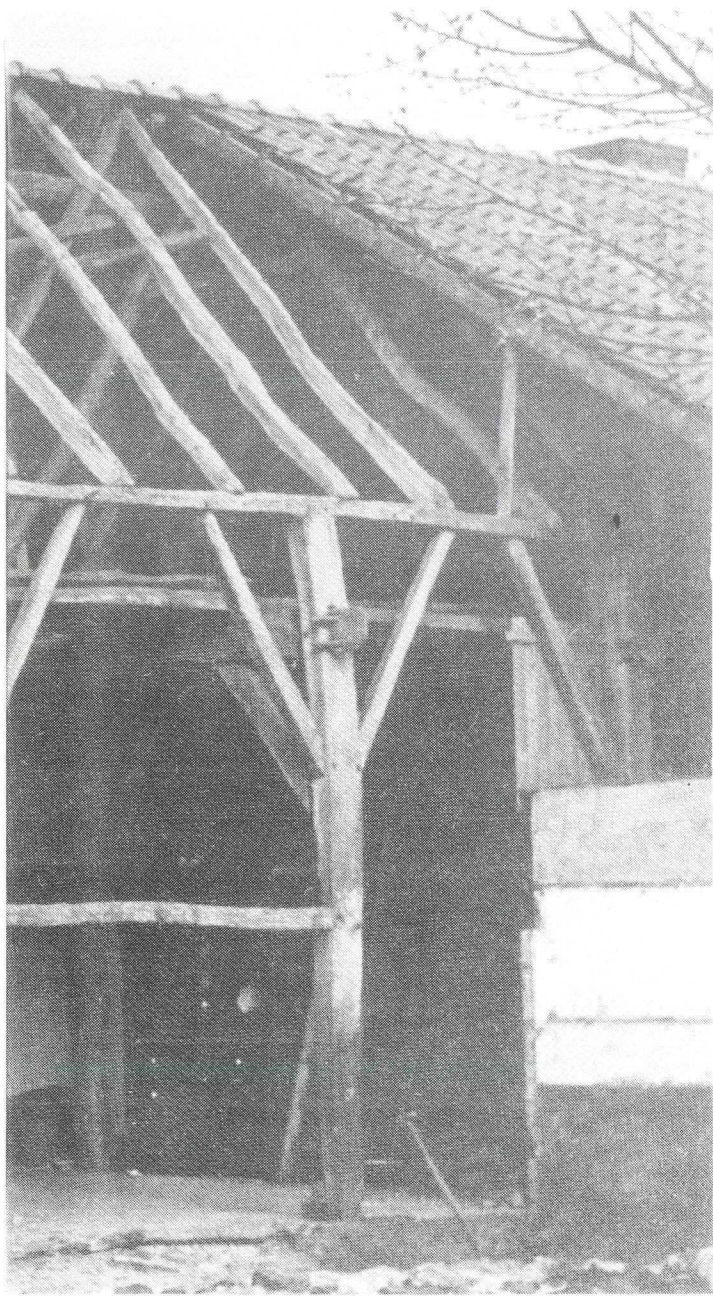
Dit is een bouwonderdeel dat wel heel veel voorkomt in Eemnes, namelijk in een groot deel van de oude boerderijen in ons dorp. Het merendeel ervan behoort tot het hallehuis-type, waarvan de belangrijkste kenmerken zijn:

- het ankerbalkgebint;
- verdeling van de ruimten in drie beuken (=drie naast elkaar gelegen ruimte in de lengterichting), waarvan de middenbeuk onder de nok ligt.

Het hallehuis komt in grote delen van ons land voor, namelijk in Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, het Gooi en Zuid-Holland. Er is een grote variatie in de verschijningsvorm van het hallehuis, ontstaan door traditie in de bouw en door de specifieke eisen van een goede bedrijfsvoering die voor verschillende streken ook tot verschillende oplossingen leidde bij het

Dwarsdoorsnede boerderij met ankerbalkgebint

Gedeeltelijk ontmantelde boerderij met zicht op draagconstructie

inrichten van het boerenbedrijf.

De draagconstructie van het dak bestaat bij een hallehuis uit een reeks van ankerbalkgebinten. De ankerbalkconstructie bestaat uit twee staande stijlen of steunders en een dwarsbalk die door de stijlen heen werd gestoken. Aan de buitenzijde werden de doorstekende lippen van de dwarsbalken "verankerd" met houten wiggen. De verlaagde dwarsbalk wordt ankerbalk genoemd. Het gebint werd verstevigd, stijver gemaakt, door twee schoren of korbeels (schuine verbinding tussen stijl en horizontale balk). Door de dwarsbalk niet op de koppen van de stijlen aan te brengen maar ze op een lager punt door de stijlen heen te steken, kon men de tasruimte voor het koren vergroten. Op de dwarsbalken werden namelijk dunne stammetjes gelegd, slieten of ook wel tasliggers genoemd.

Op de koppen van de stijlen zijn in de lengterichting gebintplaten aangebracht die de gebinten koppelen en waarop het eigenlijke dak rust. Ook hier versteviging door schoren. De gebintplaten ondersteunen de sporen, waarop latten gespijkerd zijn die de dakbedekking (meestal riet of dakpannen) dragen.

De onderdelen van de draagconstructie, -het geraamte van de boerderij-, werden op de bouwplaats, maar ook vaak in de timmermanswerkplaats, helemaal pasklaar gemaakt. De bij elkaar horende delen werden dan voorzien van telmerken om bij het in elkaar zetten van de gebinten vergissingen te voorkomen. Dat gebeurde al in de Middeleeuwen. De wijze van merken kan helpen bij het dateren van de constructies. Ook kan men aan de volgorde van de telmerken vaak zien of de boerderij ooit is gewijzigd of uitgebreid.

Jenny de Roos-Post

Mijn Tante Marga

Geschreven door Gerard van Stoutenburg

Mijn tante Marga in het naburige forensendorp had het

hoog in de bol. Daar kwam ik met verloop van jaren pas goed achter. Haar wieg had in ons dijkdorp gestaan, waar zij met mijn vader was opgegroeid tot een kloeke boerendeern die op volbloede leeftijd begeerd en verkregen werd door een succesbelovende jonge zakenman. Met noeste vlijt heeft hij deze belofte waar gemaakt.

Mijn tante luisterde naar de naam Griet maar op de dag dat oom haar de trouwring aan de vinger schoof had zij deze boerse naam met daarbij passende kleding afgelegd en tooide zich in haar nieuwe woonoord met de naam Marga inclusief de dameskledij die behoorlijk inhaakte op die van de zeer klasse-bewuste upper-ten van het dorp waarmede zij doelbewust relaties nastreefde.

Zij bezat de gave zich in spraak- en leefgewoonten zodanig te metamorfoser, dat het haar van lieverlede zelfs gelukte met de burgemeestersvrouw, die toch een baronesse was, op straat een babbeltje te maken.

De gedachte aan deze tante bracht me de volgende herinnering boven:

Als boerejongetje van een jaar of negen ging ik wel eens spelen bij mijn neefjes. Dat was voor mijn formaat beentjes wel een uur lopen. Dat had ik er wel voor over want we konden ons daar uitleven op de grote werf vol loods en met bouwmaterialen. Het meeste verleidelijk waren de lorries die op zondagen, buiten dienstverband, op onze bravourritten stonden te wachten. De gein was dan om de lorries met vereende krachten een zo groot mogelijke vaart te geven, er dan op te springen en vervolgens op die rijdende lorries alles te ondernemen, waarvan je op latere leeftijd niet begrijpt dat het allemaal nog zo goed is afgelopen. Maar de stoutste stukjes liet ik graag aan mijn stoer geschapen neefjes over die zich door mijn luidruchtige bewondering tot halsbrekende toeren lieten verleiden. Achteraf meen ik te moeten bekennen dat deze bewondering met minder nobele bedoelingen gepaard ging, de heimelijke wens namelijk dat het ergens mis zou

gaan. Doch mijn watervlugge neefjes stelden mij daar-
in teleur. Het liep allemaal nog net niet op brokken
uit. Misschien zat dat wel in die kuiten, stevige
achterwaarts staande kuiten, die in rust onwrikbaar
op de aardkloot geplant stonden. Later zou ik de
kuiten altijd blijven zien door hun lange broeken
heen.

Voorals tante Marga dan weer eens doceerde dat we
allemaal steunpilaren van Kerk en Maatschappij moes-
ten worden.

Maar nu waren we nog heel jonge Katholieke broekjes
die met lorries speelden. En straks zouden we braaf
naar de kerk gaan, naar het plechtig Lof, waar twee
van mijn neefjes in rode toogjes en witte koorhemdjes
zouden assisteren. Maar eerste zouden we nog grondig
gewassen en gekamd worden en mijn neefjes kregen dan
hun propere blauwgestreepde pakjes aan met hagelwit
liggend boord en blauwgestippelde strik. Ik zou dan
wel weer povertjes afsteken in mijn grijs-flanellen
bloesje met brede elastieke ceintuur en die grote
gesp op mijn buik.

Maar opeens was daar tante Marga met een chocolade-
reep voor ons allemaal, die dat gevaarlijke lorrie-
spelletje ging verbieden. Zij nam mij even terzijde
en loodste me naar de grote huiskamer met het prach-
tige boerenkabinet gesierd met antiek Delfs-blauwe
vazen.

Tante zei dat ik straks als een heel mooi jongetje
naar het plechtig Lof mocht, en zij babbelde al maar
door en pelde mijn kleertjes uit en toen stond ik
even heel confuus in mijn boerenondergoedje.

Maar eer ik het goed besepte had tante mij in net
zo'n gestreepd pakje gebabbeld, met liggend boord en
al. En nu mocht ik vóór het Lof nog keurig wat gaan
spelen. Ik was zo overrompeld door deze snelle ge-
daante-verwisseling, dat ik wezenloos de lange gang
doorzweefde. Aan het eind daarvan was de W.C.. Ik
moest ineens erg nodig plassen en in de W.C. deed ik
dat vanuit dat opgedrongen broekje.

Maar ik durfde niet te trekken aan de porceleinen
trekker met de blauwe bloemetjes. Eén keer had ik
daar toe wál de moed gehad, maar het water stortte

zich toen met bruisend en overdadig geweld op mijn nietige grote boodschap dat ik me vol angst tegen de muur geklemd had en bij het plafond bleef het water nog heel lang doorstromen, zodat ik vast en zeker meende, dat ik iets kapot getrokken had.

Wat was dat thuis allemaal veel rustiger en eenvoudiger op onze W.C. met gewone houten deksel op de bril. Maar thuis noemden we dat privé-vertrekje niet W.C. maar 'het huisje'. Ja thuis hadden we nog petroleum-lampen en bij tante Marga had je knopjes waar ik net zo vaak het licht mee aan en uit mocht draaien als ik maar wilde. En op het kantoor was ook een groot apparaat met een slinger waar je een bel mee kon laten rinkelen en er zat een hoorn aan waar je in praten kon en nog een hoorn aan een draad die je dan aan je oor moest houden om te luisteren. Maar daar had ik ook allemaal een heilig ontzag voor en die telefoon was eigenlijk alleen voor oom. Ja de telefoon.... zo noemden ze dat. Het waren allemaal dingen die mij met ontzag en bewondering vervulden.

Nu stond ik daar in de W.C. van tante Marga maar dat pakje van tante zat me helemaal niet lekker. Ik was wel niet boos op tante!, wat tante deed was toch altijd geweldig! Want wat was ik nou helemaal... Een boerenjongetje dat zo maar ingehaald werd in deze geheel andere wereld, een jongetje dat zaterdags nog bij de pomp in een zinken teil schoongeboend werd, terwijl mijn neefjes in een grote badkuip mochten met een gestreept zwembroekje aan. Tante wist toch zeker wel hoe dat hoorde. Maar neen, dat pakje kon ik tussen al deze vanzelfsprekend aanvaarde wonderen niet plaatsen. Ik gevoelde me losgerukt uit mijn eigen vertrouwde omwulsel en opeens, liep ik vastbesloten dat grote huis uit en kwam ongezien op de lange weg naar mijn eigen vertrouwde dorp. Maar wie kwamen mij daar opeens achteropgehold helemaal tot bij de Gooiergracht.... mijn neven met "och joh, ga toch mee terug!" en vol verleidelijke beloften van chocolademelk en krentenbollen na het Lof en "dat moeder vast en zeker op mij rekende". Maar ik was niet te verbidden en overrichter zaken keerden zij terug naar hun moeder en ik liep terug naar mijn eigen moeder, waar ik

nu zo vurig naar verlangde om mijn opgekropt gemoed te kunnen uitstorten. Maar 't was een lange weg en een grote vernedering voor me toen onze melkrijder vanaf zijn hoge bok mij toeriep, dat ik er zo mirakels deftig uitzag en toen ik eindelijk aan de dijk kwam waar mijn dorp begon, schaamde ik mij voor al die mij bekende boerenmensen, die zeker grapjes zouden roepen over mijn vreemde pakje. En ik sloop de dijk over, de polder in en ik liep "overdwars" zoals ik dat wel met vriendjes op weg naar school deed. Dat was dan de sportieve prestatie van het slootje springen en de topprestatie was dan de "heulsloot" waar alleen de grote jongens over durfden.

Nou, die gewone sloten haalde ik best, maar toen ik bij de heulsloot kwam stond ik lang en aarzelend met mijn blik de sprong te meten die ik nu wagen moest. Terug lopen naar de weg.... dat nooit! Met euvele moed nam ik een lange aanloop en sprong... Ik miste de overkant en sprong er in maar kon me toen nog net aan de wal vastklampen. Mijn eerste impuls was luid te gaan schreeuwen en om hulp roepen, daar dat deed ik niet want gaandeweg voelde ik dat de sloot toch niet zo diep was als ik altijd gevreesd had. Ik voelde ook dat ik me op zou kunnen hijsen en op de kant klimmen als ik dat wilde, maar ook dat deed ik niet. Integendeel, ik kreeg er een vreemd genoegen in me nog dieper in de modder te laten wegzakken. Het was de ongezochte kans van stille wraak op dat gehate pakje. Toen ik eindelijk een blubberige steun onder mijn voeten voelde stond ik tot aan mijn oksels in het water. Ik maakte helemaal geen haast met mijn redding want ik was vervuld van een heerlijk voldaan gevoel, een gevoel van wraak op tante Marga die mij dit vernederend uiterlijk had opgedrongen. Ik graaide in de brijige blubber die rondom mij opborrelde en streek deze met intens genoegen over het nog onbesmette deel van het jasje dat nog boven het water uit stak. Het kostte me enorme inspanning om mij uit de zuigende modder op de kant te hijsen.

En daar stond ik dan, doornat en bemodderd, een ontluisterd jongetje in dat grote, groene polderland. Maar de bloemen straalden in de warme zon en rondom

mij waren de geluiden van de poldervogels. Ik onderging het allemaal als een blij feest. Dat grauwe modderbad had mij triomf gebracht. Ik voelde mij gelukkig en bevrijd.

Werkgroepen

Monumenten	J. de Roos	Torenzicht 38	86303
Biblio/topografie	W. v. IJken	Everserf 20	89367
Genealogie	H. v. Hees	Kerkstraat 15	89849
Recent Verleden	H. v. Hees	Kerkstraat 15	89849
Klederdracht			
Eem-en Gooiland	L. Lankreijer	Aartseveen 94	89198

De Familie Perier II

Boekhandelaren uit Parijs met nakomelingen in Eemnes!

Een Eemnesser familie die uit Parijs afkomstig is? Dat vonden we een aardige ontdekking en daarom besloten we een tweede artikel aan de familie Perier te wijden. Nadat het eerste artikel over deze familie verscheen in het juli-nummer van dit jaar (jrg. 12, nr. 2) heb ik met mijn vrouw een onderzoek gedaan in het Gemeente archief in Den Haag. Daar vonden we heel veel nieuwe gegevens. Ze duiden erop dat de familie Perier niet als Hugenoten-familie naar Nederland is gevlucht maar dat de boekhandel enkele leden van deze familie van Parijs naar Den Haag deed komen. Omdat er door de heer E.F. Kossmann een boek geschreven is over de boekverkopers op het Binnenhof in Den Haag vonden we daarin veel

informatie over de familie Perier in Den Haag.

We hebben daarin als stamvader teruggevonden

I

Adrien Perier

geboren ca. 1570 verm. te Parijs
overleden vóór 1630 te Parijs
trouwde ca. 1600

Maria Simons Pijns

geboren 's-Gravenhage ca. 1570

Adrien Perier was een bekend uitgever te Parijs. Door zijn huwelijk met een vrouw uit Den Haag hield hij banden met die plaats. Zo erfde hij er in 1617 een huis. Twee van zijn zoons trokken naar Den Haag: zijn zoon Michel (waarschijnlijk) verbleef rond 1633 in Den Haag. Zijn zoon Simon verbleef er vanaf 1633. Met deze zoon Simon vervolgen we dit verhaal.

II

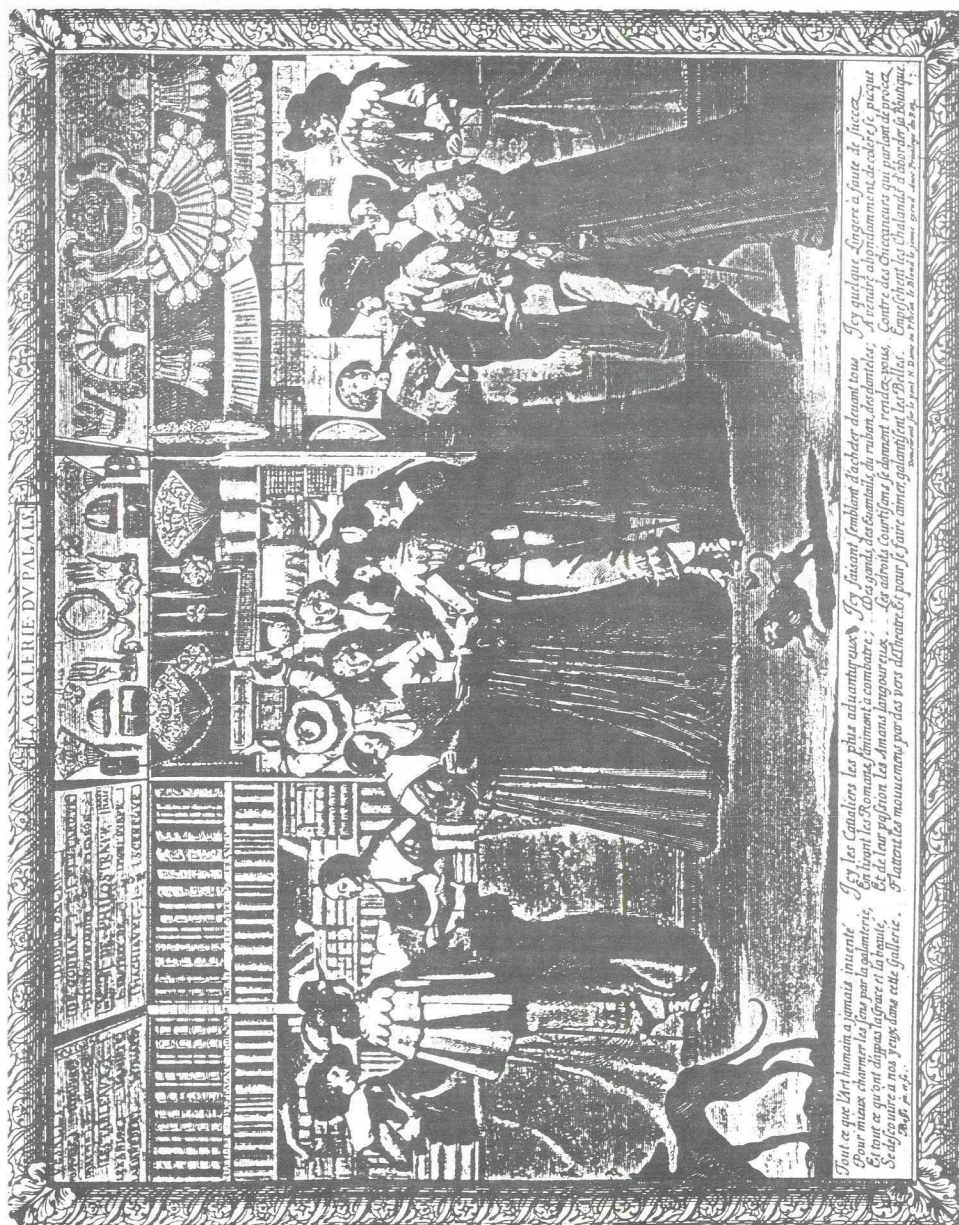
Simon (Sijmon) Perier

geboren Parijs ca. 1610
overleden 's-Gravenhage tussen
21 mei en 23 juni 1683
trouwt (ondertrouw)
's-Gravenhage 13 mei 1640

Helena Cornelis van Alphen

geboren Rotterdam ca. 1620
begraven 's-Gravenhage 12 april 1702

Evenals zijn vader wilde Simon Perier een carrière in de boekhandel maken. Daarvoor trok hij naar Nederland, naar Den Haag, de plaats waar zijn moeder vandaan kwam. In 1633 diende hij een aanvraag in om boeken te mogen verkopen in de Ridderzaal. Dat klinkt ons nu vreemd in de oren, maar vroeger schijnt er op deze nationaal belangrijke plaats veel handel gedreven te zijn. Kossmann schrijft in zijn boek dat het bij monumentale gebouwen in de centra van Europese steden van oudsher gewoonte was om handel te drijven. Zo ook in Den Haag, op het Binnenhof, in en rond de Ridderzaal. We moeten daar niet te min over denken! Kossmann schrijft in zijn boek:

De Galerie du Palais te Parijs kende in de 17e eeuw ook de situatie dat in voorname sfeer handel werd gedreven. Links is de boekenkraam zichtbaar. Gravure van Abraham Bosse.

"Hier zetelde een belangrijke deel van het Nederlandsche notariaat, hier was een stapelplaats van den Nederlandschen boekhandel, een middenpunt van de boekenaucties (verkopen bij opbod) van heel de wereld, hier draaide het rad van 's Lands Loterije."

Sinds 1580 zijn (voor zover bekend) vergunningen gegeven om de Ridderzaal te verkopen. (Men sprak toen van "de Groote Zaal"). Men vond er cramers, handwerkers en boekverkopers. De handelaren konden een kraam pachten voor vijf jaar. De kramen stonden tegen de wanden van de Ridderzaal (zie tekening van Pothoven ca. 1780). In 1607 trof men in de Zaal: 7 cramers, 2 brilllemakers, 2 messemakers, 1 knooppmaker, 1 kistemaker en 4 boekverkopers. (o.a. Elsevier!) Langzamerhand kregen de boekverkopers het monopolie in de Ridderzaal. In 1747 stonden er alleen nog maar boekverkopers. De laatsten vertrokken er in 1806. Vanaf die tijd werd er geen handel meer gedreven in de Ridderzaal.

Hoe ging het nu met Simon Perier? Zoals reeds gezegd deed hij in 1633 een aanvraag om in de Ridderzaal te mogen verkopen. In zijn verzoek zegt hij dat hij een lege plaats heeft gevonden achter de Ridderzaal, waar men naar de Staten-Generaal gaat. Hij had daar een nuttige plek gevonden, waar het dagelijkse stonk en waar veel personen hun vuiligheid brachten. Simon had deze plek op het bordes van de Ridderzaal zelf schoon-gemaakt en was er een winkeltje begonnen, waar hij zijn beroep van boekbinder kon uitoefenen. In zijn verzoek vermeldde hij ook dat hij de plek zou blijven schoonhouden, als hij toestemming kreeg om te blijven staan. Hij vroeg ook meteen of hij boeken en prenten te koop mocht aanbieden. Simon kreeg toestemming en hij moest voor deze plaats tien schelling per jaar betalen! Hij betaalde jaarlijks deze pacht tot 1640. In dat jaar trouwde hij met Helena van Alphen uit Rotterdam. Zijn leven in de daarop volgende jaren was niet in het bijzonder na te gaan. Vermoedelijk reisde hij met boeken en prenten de kermissen af. In een akte van 1642 werd hij schoolmeester genoemd. In 1658 stond hij op de Haagse kermis in de Witte Galerij met prenten en andere

De Ridderzaal te 's-Gravenhage.

zaken (Binnenhof).

Rond 1660 verwierf Simon definitief een kraam in de Ridderzaal. De kramen hadden nummers. Aanvankelijk pachtte hij kraam II en V. Vanaf 1667 verkocht hij alleen in kraam V (rechtsvooraan in de Ridderzaal). In 1666 werd hij lid van het Gilde. Van 1669 tot 1680 bewoonde hij met zijn gezin een eigen woning aan de Breestraat WZ bij de Geest. In 1680 kocht hij een huis aan de Bezuidenhoutse Weg, waar hij nog drie jaar woonde.

Uit zijn huwelijk met Helena van Alphen zijn zeven kinderen bekend. Merkwaardig is dat er geen geboortes

van kinderen gevonden zijn uit de eerste 14 jaar van hun huwelijk (1640-1654). Dit komt ongeveer overeen met de periode dat Simon niet bij de Ridderzaal verkocht.

De zeven kinderen zijn:

Pieter (geboren 1654)

Johannes (geboren 1655)

Maria (geboren 1657)

Carolus (geboren 1660)

Sijmon (geboren 1662)

Elisabeth (geboren 1664)

Lucius (geboren 1668)

De weduwe van Simon Perier zette de zaak na zijn dood nog enige tijd voort. Ze hield nog een auctie in 1685. In datzelfde jaar 1685 nam zoon Pieter Perier de plaats van zijn vader in de Ridderzaal over (Kraam V). Met deze zoon Pieter wordt dit verhaal ook vervolgd:

III

Pieter (Pierre) Perier

gedoopt Waalse Kerk 's-Gravenhage
22-01-1654

overleden tussen 1719 en 1725

trouwt 's-Gravenhage (ondertrouw)
28-10-1685

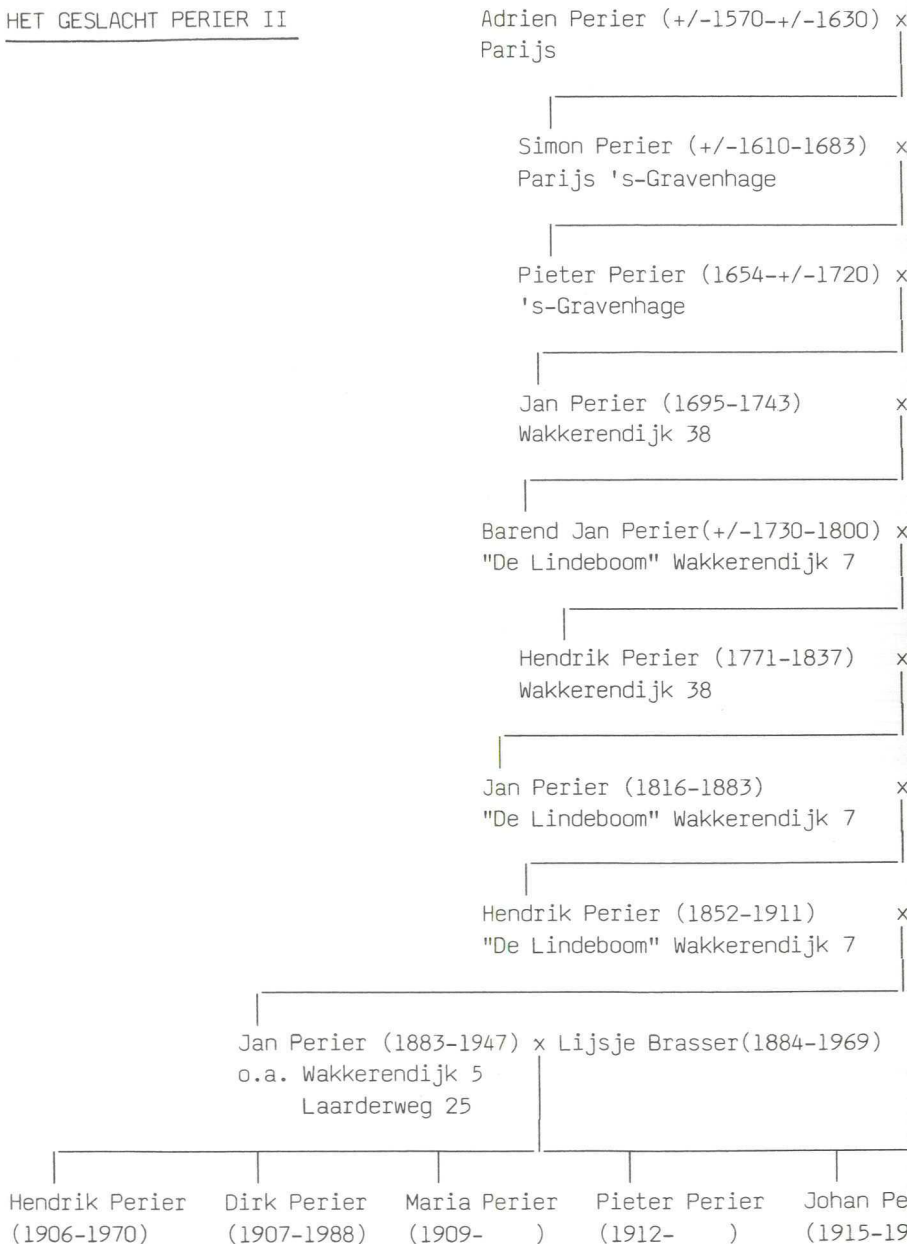
Magdalena Gibson

geboren 's-Gravenhage

Pieter was van de kindsbeen af al werkzaam in de winkel van zijn vader in de Ridderzaal. (Kraam V). Daarnaast in Kraam VI stond een zekere boekhandelaar Abraham Arondeus. Uit allerlei verhalen van de Haagse Boekhandelaars kon je opmaken dat het geen gemakkelijk mannetje was.

Toen Pieter Perier 17 jaar was, op 3 juli 1671 barstte de bom. De jeugdige Pieter kon het gedrag van Arondeus niet langer aanzien en er ontstond een vechtpartij. Er kwam een rechtszitting naar aanleiding van deze gebeurtenis en alle getuigenverklaringen rond deze zaak zijn bewaard gebleven. Ze geven een heel interessant beeld van het wel en wee onder de boekhandelaars van die tijd in de Ridderzaal. Eerst kwamen de getuigen voor Arondeus:

HET GESLACHT PERIER II

Maria Sijmons Pijns

Helena Cornelis van Alphen (+/-1620-1702)

Magdalena Gibson

Johanna van Lente (1699-1764)

Beatrix van de Kuinder (1739-1817)

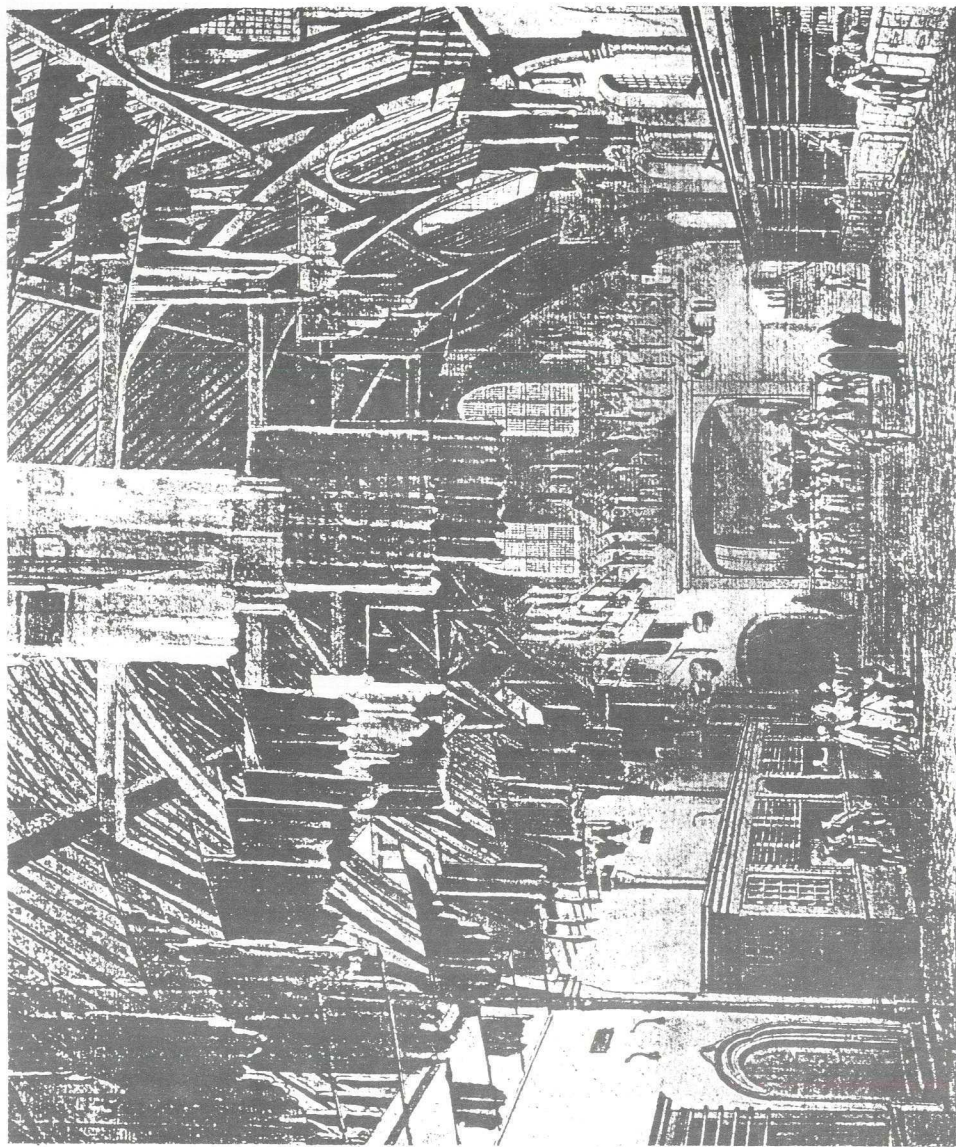
Petronella van de Kuinder (1788-1876)

Beatrix Perier (1815-1883)

Maria Ruizendaal (1854-1948)

Beatrix Perier (1888-1959) x Karel van Ingen
Haarlem
Soest

er	Annetje Perier	Jan Perier
)	(1921-)	(1924-)

Beeld van het interieur van de Ridderzaal in den Haag uit de 18e eeuw. Aan weerszijden ziet men de kramen van de boekhandelaars. De voorste kraam rechts (voor het trappetje) was van $\pm$ 1660 tot 1696 van de familie Perier.

Tekening H. Pothoven ($\pm$ 1780). Gemeentemuseum 's-Gravenhage.

Getuige Jacobus Vilaen, boekhandelaar, wonende als winkelknecht bij Arondeus. Hij verklaarde dat Arondeus op 3 juli twee klerken in zijn winkel had en dat hij hen op zekere spottende toon vertelde hoe hij in zijn jeugd had gewerkt in de winkel van Simon Perier. Eens moest hij naar de Rijswijkse kermis met een van de kinderen van Simon Perier en hij had enkele prenten en slechte schilderijtjes meegenomen om die aan de boeren aldaar te verkopen.

Pieter Perier, die in de aangrenzende kraam aanwezig was, hoorde dit wat spottende verhaal. Hij was daarover zeer in zijn wiek geschoten, begon tegen Arondeus te schelden en hij zei tegen hem dat hij hem nog wel zou krijgen.

Arondeus besprak dit voorval met vader Simon Perier, die hem verzekerd zou hebben zijn zoon goed onder handen te nemen, zodat er verder niets meer zou gebeuren.

Pieter Perier bleef in de Ridderzaal. In de tijd dat Vilaen (getuige) even weg was, zou Pieter Perier Arondeus uitgedaagd hebben om met hem in het bos te gaan vechten.

's Middags was Vilaen weer teruggekeerd in de Ridderzaal. Tegen de avond was Pieter Perier toen weer naar de kraam van Arondeus gegaan.

Pieter had Arondeus uitgedaagd met hem naar het "Bosch" te gaan of hem een kan wijn te geven.

Arondeus zou geweigerd hebben waarop Pieter gezegd zou hebben dat hij hem wel te grazen wilde nemen.

Even later vertrok Arondeus om enige boeken naar het huis van de ambassadeur van Frankrijk te brengen.

Pieter Perier zag dat, pakte snel zijn mantel en ging achter Arondeus aan. Ze liepen naar de achterzaal.

Vilaen kon niet meer zien wat daar gebeurde, maar Pieter Perier zou Arondeus bij de mantel gepakt hebben, waarna er enig gerucht onstond.

Vader Simon Perier en zijn jongste zoon snelden naar de achterzaal. Vilaen ging er ook achteraan en hij zag Pieter Perier achter Arondeus aangaan op de Generaliteitstrappen. Hij zag hoe Pieter tijdens het lopen iets uit zijn zak haalde. Hij had echter niet

kunnen zien wat het was. Woedend volgde Pieter Arondeus in de richting van de Raad van Staten. De getuige Vilaen had niet meer kunnen zien wat daar gebeurde maar hij had horen schieten!

Volgens hem zou Pieter met een pistool geschoten hebben. Vader Simon Perier zou Arondeus om de hals gevlogen zijn en hem om vergiffenis gebeden hebben voor zijn zoon. Arondeus zou daar in toegestemd hebben. Daarna overzag men de situatie. Er zou met hagel geschoten zijn. Arondeus was niet gewond. Enkele ruiten opzij van de voordeur van het huis van de heer Raecx, kamerbevaarder van de Heeren Raad van Staten, waren kapot geschoten. Omstanders verklaarden dat er kort tevoren nog een oude juffrouw voor dat raam had gezeten.

Johan Chadborn, boekverkoper uit Den Haag kwam ook getuigen voor Arondeus. Hij vertelt dat hij ook enige tijd in de Ridderzaal heeft gewerkt en dat hij vaak gezien en gehoord heeft hoe andere boekverkopers in de Ridderzaal Arondeus met woorden shockeerden, ja zelfs uitdaagden om te vechten, zonder dat hij ooit gezien heeft dat Arondeus ergens aanleiding toe gaf! Hij zou hem gezegd hebben "Ik snap niet hoe je dat kunt uithouden!"

Theodorus Duercaut, deken van de Ridderzaal getuigt dat Arondeus een eerlijk en vroom persoon is. Hij zou zich altijd correct gedragen hebben!

Andries Du Mons, steenkoper, getuigde eveneens voor Arondeus. Hij vertelde een voorval dat 6 maanden eerder plaatsvond. Hij was er getuige van dat Arondeus een meningsverschil had met Advocaat Sas over de aankoop van boeken. Toen Sas even weg was, bemoeide Pieter Perier zich met de zaak. Arondeus zei, dat Pieter zich buiten de zaak moest houden. De kwestie was trouwens veroorzaakt door Simon Perier, die Sas zou hebben opgestookt. Pieter Perier werd daarop kwaad en riep: "Gij liegt het als een schelm; dat ik u op een ander plaetse hadde, ik soude u voor uwen kop bruijen."

Guideon Backer, getuigde tenslotte ook voor Arondeus. Hij vertelde dat Pieter Perier evenals andere knechten

van de boekverkopers op de Zaal uit pure haat en nijd tegenover de boekverkopers, ja zelfs om hun meesters te behagen, allerlei beledigende opmerkingen maakten. Vooral ook tegen over Arondeus. Een zekere Van den Broeck was zelfs een keer op de vuist gegaan met Arondeus. Van den Broeck en zijn meester zouden Arondeus daarna voor een huilebalk hebben uitgemaakt.

Vervolgens kwamen de getuigen voor Pieter Perier. Drie boekbindersgezellen uit de Ridderzaal verklaren dat Arondeus vader Simon Perier driemaal met zijn vuist op de borst heeft gestoten.

Catharina La Rou, huisvrouw van Willem Lokhorst, die een winkel heeft in het portaal naar de achterzaal, verklaarde niet gezien te hebben dat Pieter Perier een pistool bij zich had. Ze had wel gezien dat Pieter Perier door Arondeus bij de haren van de trappen was gesleept. Catharina had de vechtenden van elkaar gescheiden, waarbij ze zo'n stoot van Arondeus had gekregen, dat ze van de trap was gevallen. Ontsteld was ze toen naar haar winkel teruggesnel.

Twee boekbindersgezellen verklaarden op 3 juli 1671, even na 18.00 uur gezien te hebben hoe vader Simon Perier passeerde, gevolgd door zoon Pieter, op zoek naar de hoed van Pieter. Even daarvoor hadden ze Arondeus met die hoed voorbij zien lopen. Arondeus zou Pieter Perier zo hebben geslagen en mishandeld, dat de jongen niet meer toonbaar was wegens builen en kneuzingen. Zij hadden niet gezien, dat Pieter een pistool bij zich had; ook zou hij niet met scherp op Arondeus hebben geschoten.

Cornelis van der Stoel, boekbinder in de Ridderzaal getuigde gezien te hebben hoe Arondeus Pieter Perier op het bordes van de Zaaltrappen op de grond had gesmeten. Arondeus zou de jongen hebben doodgeslagen als vader Simon niet op het ijsselijke schreeuwen van zijn zoon was afgekomen. Arondeus zou toen weggevlucht zijn.

Twee boekbinders verklaren, dat er een jaar geleden
198- HKE

problemen waren bij de kraam van Arondeus omdat hij aan Susanne van Wassenburch, een jongedochter van 26 jaar, een verboden boek met vieze plaatjes liet zien, getiteld "L'escole des filles".

Getuige Aert Emmerij, die enige tijd in de Ridderzaal had gewerkt, had op een dag een gesprek met Arondeus, waarin deze er prat op ging dat hij een graaf was, van het geslacht van de graven van Arondel. Emmerij zei dat hij daar niets van geloofde. Arondeus zou kwaad geworden zijn en naar de kraam van de baas van Emmerij gegaan zijn om te zeggen, dat hij de meester en zijn knecht voor de kop wilde slaan.

Johannes van Velsen, boekbindersknecht bij Simon Perier, getuigde hoe hij rustig met zijn baas in de kraam zat, toen Arondeus naar hem toekwam en hen uitschold en bespotte. Later op die dag werd Van Velsen op het Voorhout door Arondeus aangevallen, op de grond gegooid, bij het haar gesleept en verschillende keren met het hoofd tegen de straatstenen geslagen, zodat hij een wang opliep, die zo dik was als drie wangen en een ijselijk gat achter in zijn hoofd.

Nicolaas van den Broeck, vroeger boekbinder bij Arondeus getuigt dat Arondeus hem vaak voor schelm heeft uitgescholden. Hij zei dat hij na zo'n scheldpartij een keer naar de pomp op het Binnenhof was gegaan om zijn handen te wassen. Daar ontmoette hij Arondeus. Hij zei hem: "Wel, Arondeus, het is niet fatsoenlijk, dat u de klanten bij onze kraam weglukt om ze een bepaald boek te willen verkopen dat wij al lang aan ze hadden verkocht." Daarop greep Arondeus boekbinder Van den Broeck bij de haren en zei: "Schelm, dat zal ik je betaald zetten." Hij is daarop de Ridderzaal binnengegaan naar de kraam van Lecluse, de meester van Van den Broeck. Daar heeft Arondeus eerst herrie staan maken, gedreigd met zijn zwager de hals van Lecluse te zullen breken, waarna Arondeus Lecluse een klap op het hoofd gaf, zodat er een vechtpartij ontstond, waarbij de dienders de twee vechtenden uit elkaar moesten halen.

LYKD ICHTEN,
OP HET AFSTERVEN VANDEN
WELEDELEN HEERE,
CONSTANTYN
HUIGENS,

RIDDER, HEER VAN ZUILICHEM, ZEELHEM,
EN IN MONIKELANT, PRESIDENT IN DEN
RAADT VAN ZYNE HOOGHEIT DEN
HEERE PRINCE VAN ORANGE.

Overleden den 28. Maert 1687.

IN 'S GRAVENHAGE,

By. PIETER PERIER, Boekverkoper op de Groo-
te Zael van 't Hof, 1687.

Die titelpagina van één der boeken, uitgegeven door Pieter Perier. Het gaat om gedichten geschreven naar aanleiding van het overlijden van onze bekende nederlandse dichter Constantijn Huygens. Een originele versie van de bundel is onder nr. CH 154 aanwezig in het Gemeentearchief in den Haag.

Voorts wist getuige Van den Broeck te vertellen, dat Arondeus dagelijks allerlei soorten verboden boeken aan zijn klanten liet zien en ook verkocht. Hij noemt als voorbeelden "L'escole de filles" en "Palais Rael". Van den Broeck heeft ook gezien dat Arondeus wel meer dan honderd maal al wenkende allerlei mensen van andere boekwinkels naar de zijne lokte, en zo de andere boekbinders op de Ridderzaal benadeelde. Op deze manier heeft Arondeus zijn buurman Simon Perier wel voor "een half duijsent gulden" benadeeld!

Pieter Niellius, boekverkoper getuigt tenslotte dat Simon Perier hem verteld heeft door Arondeus in problemen gebracht te zijn. Arondeus heeft hem namelijk geregeld incomplete boeken verkocht.

Na al deze getuige-verklaringen blijft het onduidelijk wat er nu precies gebeurd is op 3 juli 1671. Vast staat wel dat Arondeus bepaald niet geliefd was op de Ridderzaal en dat het dus heel begrijpelijk was, dat Pieter Perier met hem in de clinch raakte.

Het is wellicht nog aardig om te vermelden dat Arondeus op 28 januari 1694 de toegang tot de Ridderzaal werd ontzegd omdat hij een comfoor met vuur voor zijn winkel had gezet. Hij was vervolgens weggegaan, waarna een kleine brand ontstaan was, die men gelukkig snel kon blussen. De deken van de Ridderzaal kreeg het, ondanks de vele klachten, ook toen niet voor elkaar om Arondeus definitief te verwijderen.

Zo krijg je als 20e-eeuwse lezer een aardige kijk op het wel en wee in de boekhandel van de 17e eeuw en dan nog wel op een voor ons zo voorname plaats als de Ridderzaal.

Na de vechtpartij van 1671 is Pieter Perier het boekverkopersvak toch trouw gebleven.

In 1683, 29 jaar oud, nam hij kram XI in de Ridderzaal over om voor zichzelf te beginnen. Juist toen overleed zijn vader, waarna hij kraam V van zijn vader overnam. In 1685 trouwde hij met Magdalena Gibson. Uit dit huwe-

lijk werden acht kinderen geboren:

- **Simon Petrus** (1687)
- **Rebecka** (1689)
- **Hendrik** (1690)
- **Karolus** (1692)
- **Johannes** (1695)
- **Rebecca** (1696)
- **Maria Magdalena** (1697)
- **Pieter** (1700)

Van 1691 tot 1693 woonde het gezin aan de Veerkade Zz. Vanaf 1694 werd een woning aan de Buitenhof Zz gehuurd. Vanaf 1696 pachtte Perier niet langer een kraam in de Ridderzaal, zodat er na 36 jaar een einde kwam aan de aanwezigheid van de familie Perier in de Ridderzaal. In de bibliotheek van het Gemeente-archief in Den Haag bevindt zich nog een origineel boek, uitgegeven door Pieter Perier. Het heet: "Lijkdichten" en is in 1687 door hem uitgegeven naar aanleiding van het overlijden van onze bekende dichter Constantijn Huygens.

Vanaf 1696 komt Pieter Perier nog wel eens in akten voor als herbergier en als molschenker (mol is een soort wit bier). Ook wordt hij nog wel eens als boekbinder vermeld. Over zijn laatste levensjaren is verder weinig met zekerheid bekend. Hij moet overleden zijn tussen 1719 en 1725.

Voor Eemnes werd zijn vierde zoon belangrijk:

IV	Johannes Perier gedoopt 's-Gravenhage (Nieuwe Kerk) 18-01-1695 overleden Eemnes 22-07-1743 ondertrouw Amsterdam 09-11-1725 huwelijkse voorwaarden Eemnes 23-11-1725 Johanna van Lente(n) geboren Zwolle 1699 overleden Eemnes 19-10-1764
-----------	--

Jan Perier moet al jong uit huis zijn gegaan. Hij is waarschijnlijk van Den Haag naar Amsterdam gegaan. Daar

Beatrix Perier (1888-1959) in 1913 getrouwd met Karel van Ingen. Deze foto is genomen in 1906.

woonde hij ten tijd van zijn huwelijk. Hij zette de boekhandelaarstraditie van zijn voorvaders niet voort. Hij behoorde tot de 3e generatie van de familie Perier in Nederland en hij koos een echt Hollands beroep: hij werd schipper. Het grootste deel van zijn leven was hij veerschipper van Eemnes op Amsterdam. Zo kwam de achterkleinzoon van een bekende Parijse boekhandelaar in 1725 in Eemnes terecht. Veel van zijn nakomelingen wonen tot op de dag van vandaag in Eemnes. Zie voor hun verhaal ons kwartaalblad van juli 1990 (jrg. 12, nr. 2).

Een van de nakomelingen is daar minder uitvoerig besproken. Het is de jongste dochter van de laatste herbergier uit de Perier-familie:

Hein Perier en Maria Ruizendaal.

Ze heette

Beatrix Perier

geboren Eemnes 03-06-1888

overleden Soest 10-06-1959

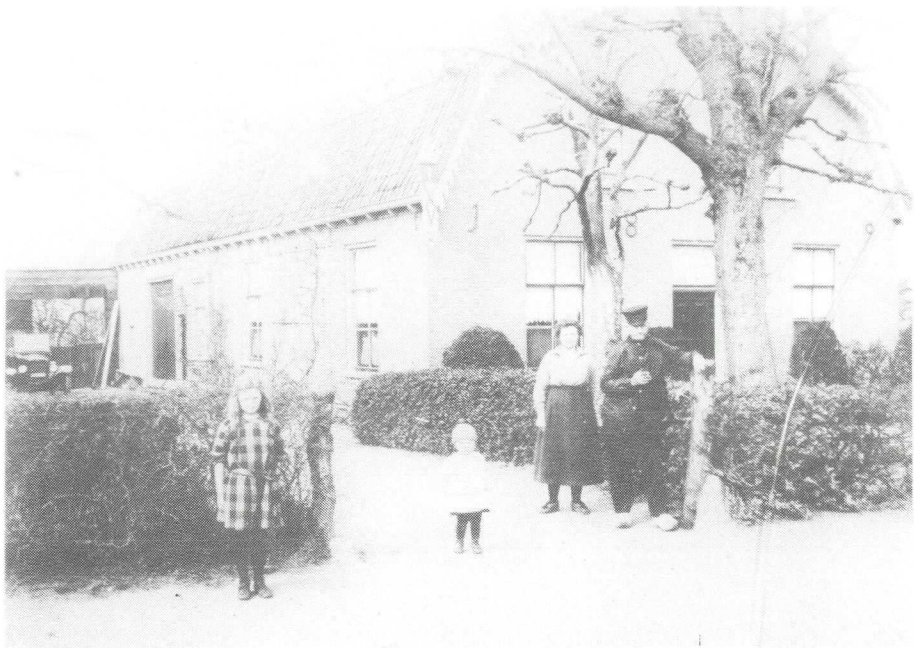
trouwt Eemnes 02-01-1913

Karel Pieter van Ingen (1888-1968)

Karel van Ingen was orgelfabrikant. Hij plaatste orgels in kerken; hij bouwde ze daar zelf op. Zo moest hij rond 1911 ook een orgel plaatsen in de Nederlands Hervormde Kerk van Eemnes-Buiten. Hij logeerde toen in "De Lindeboom" bij de familie Perier. Daar werd hij verliefd op de jongste dochter Beatrix. De liefde was

wederzijds en het paar is in 1913 getrouwd. Karel van Ingen kwam uit Haarlem. Daar vestigde het paar zich na het huwelijk. Beatrix Perier kreeg daar sterk heimwee naar Eemnes. Ze was daar vaak verdrietig onder. Om daar wat tegen te doen, kocht Karel van Ingen een automobiel om snel in Eemnes te kunnen zijn.

Van Ingen ging rond 1925 samenwerken met collega-orgelbouwer Elbertse uit Soest. Daarom verhuisde de familie in 1926 -tot grote vreugde van Beatrix Perier- naar Soest, waar een huis aan de Anna Paulownalaan betrokken werd. In 1939 werd dit huis verwisseld voor een hele grote woning aan de Molenstraat in Soest, waar Karel van Ingen in de oorlog orgels en piano's ging verkopen.

*Tafereeltje bij de boerderij van de familie Perier
Wakkerendijk 38.*

Genomen tijdens de Paasdagen april 1923.

*v.l.n.r. Maria Hendrika Beatrix van Ingen (geb. 1913)
Beatrix Petronella van Ingen (geb. 1920) Beatrix Perier
(1888-1959) getrouwd met Karel van Ingen. Pieter Perier
(1843-1937). Links de auto van Karel van Ingen.*

Het echtpaar kreeg twee dochters. De jongste dochter Beatrix-Petronella van Ingen (getrouwd mt Jan Grift) herinnert zich nog goed hoe haar grootmoeder Maria Perier-Ruizendaal met zwager Piet Perier en schoonzus Nel Perier op Wakkerendijk 38 woonde. Ze sliep er in de bedstee. Ze aten er 's middags uit de grote pot op tafel, waar je mocht indopen.

Ze herinnert zich ook het pothuis aan de zuidkant van de woning. Grootmoeder kookte er de maaltijd met grote zwarte pannen.

Er stond ook nog een echte Tilburry. Die gebruikten ze niet meer omdat er geen paarden meer waren.

Ze herinnert zich grootmoeder Maria Perier-Ruizendaal

Vier generaties

*v.l.n.r. Maria Perier-Ruizendaal (1854-1948) Beatrix
Rozenberg-van Harten, Beatrix van Ingen-Perier
(1888-1959), Maria. H.B. van Harten- Van Ingen (geb.
1913)*

als een lieve en heel gelovige vrouw. En voor de kinderen heel belangrijk.... onder haar schort had ze een grote zak met zwarte ballen.

Tot zover de gegevens van mevrouw B.P. Grift-van Ingen. Wij danken haar voor haar medewerking en het beschikbaar stellen van materiaal.

Hiermee is dan een eind gekomen aan veel boeiende verhalen over de Franse familie Perier, waarvan ook nakomelingen in Eemnes terecht kwamen.

Als informatiebronnen heb ik voor dit artikel gebruik gemaakt van:

1. E.F. Kossmann: De boekverkoopers, notarissen en cramers op het Binnenhof". Uitgegeven bij Martinus Nijhoff "s-Gravenhage 1932.
2. E.F. Kossmann:"De boekhandel te 's-Gravenhage tot het eind van de 18e eeuw," Biographisch Woordenboek van Boekverkoopers, Uitgevers, Boekdrukkers, Boekbinders etc.
Uitgegeven door Martinus Nijhoff 's-Gravenhage, 1937.
Uit:
Bijdragen tot de geschiedenis van de Nederlandse Boekhandel deel XIII.

Voor de op- en aanmerkingen en voor nadere informatie rond dit artikel kunt u terecht bij de schrijver:

Henk van Hees
Kerkstraat 15,
3755 CK Eemnes
tel. 02153-89849

"Zijnde van de Roomsche Catholijke Religie" onderzoek naar een onderzoek

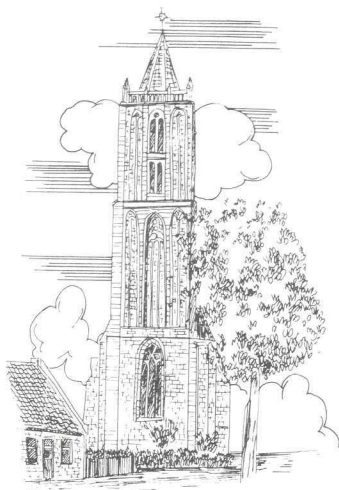
Je zou de historische wetenschap kunnen omschrijven als de wetenschap die zich bezighoudt met de gegevens uit

het verleden die door tijdgenoten zelf als volstrekt onbelangrijk en irrelevant beoordeeld worden en ik moet eerlijk zeggen, tijdens mijn onderzoek in het gemeentearchief van Eemnes heb ik me met een zekere regelmaat afgevraagd wat bijvoorbeeld Frans Elbertse Makker er nou zelf van gevonden zou hebben. Ik deed dat onderzoek in het begin van 1989 ten behoeve van mijn studie Maatschappij-Geschiedenis in Rotterdam en ik nam op 6 september 1990 mijn bul in ontvangst. Mijn afstudeerscriptie kreeg als titel mee "Zijnde van de Roomsche Catholieke Religie" en ging over de verhoudingen tussen katholieke en gereformeerde inwoners van Eemnes Binnen en Eemnes Buiten in de periode 1776-1805.

Omdat een exemplaar van mijn scriptie is opgenomen in de bibliotheek van de Historische Kring en dus voor iedere geïnteresseerde beschikbaar is, wil ik proberen in dit artikel iets van de inhoud en vooral werkwijze bloot te leggen.

Het is misschien leuk om eerst iets te vertellen over de onderwerpkeuze. "Hoe kom je in vredesnaam op zo'n onderwerp?" is een vraag die me, vooral door mijn Rotterdamse medestudenten, regelmatig werd gesteld. En al zou ik zelf misschien niet anders reageren, de vraag is vaak nauwelijks te beantwoorden. Meestal is de keuze van een scriptie-onderwerp een aaneenschakeling van toevalligheden en word je door de omstandigheden vaak als vanzelf in een bepaalde richting gestuurd. Pas als iemand je de vraag stelt, word je ook zelf op het merkwaardige onderwerp gewezen en alleen een uitgebreide reconstructie van de weg die je naar het onderwerp heeft geleid, brengt dan uitkomst.

Een aantal dingen stond voor mij al in een vroeg stadium vast. Ten eerste is de achttiende eeuw in de Nederlandse geschiedenis (want ook dat was een *conditio sine qua non*) volgens mij de meest interessante. Het is een typische omslag-eeuw waarin op politiek en economisch gebied zoveel gebeurt dat er enorm veel spannend onderzoeksmateriaal te vinden is. Uit persoonlijke interesse kwam daar nog bij dat ik pertinent iets zocht op zeer kleine schaal. Historisch onderzoek is mijns inziens pas

echt leuk als je als onderzoeker voortdurend het idee hebt dat je met mensen bezig bent, als je de historische werkelijkheid als het ware kunt voelen. In de derde plaats moest het onderwerp iets met religie te maken hebben. Niet omdat ik religieus ben of me geroepen voel de kerkgeschiedenis te schrijven, maar gewoon omdat het me interesseert. Ik vind het nog steeds fascinerend om te zien hoe katholieken en gereformeerden elkaar naar het leven stonden (staan) terwijl ze uiteindelijk toch in dezelfde God zeggen te geloven. De manier waarop mensen in het Hogere geloven, heeft blijkbaar een nogal ingrijpend effect op hun dagelijkse werkelijkheid.

Na bovenstaande overwegingen kwam ik eigenlijk als vanzelf op mijn onderwerp. Achttiende eeuwse religieuze geschiedenis van de Nederlanden, voert de historicus bijna zonder hindernissen naar de positie van de katholieken hier te lande. Bovendien wist ik van de nogal merkwaardige geloofsverdeling in de beide Eemnessen. Tot ver in de negentiende eeuw was ongeveer de tweederde van de inwoners van Eemnes katholiek en de vergelijking met de gemeenten in de omgeving van Eemnes leert ons dat dat een vrij bijzondere positie is. (Het vergelijkingsmateriaal ligt in dit geval vooral ten oosten van Eemnes, niet ten

westen omdat de beide gemeenten altijd met het Eemland in een bestuurseenheid hebben gelegen, nooit met het Gooi). Bovendien, en dat is misschien wel het belangrijkste geweest, ben ikzelf in Eemnes opgegroeid en ben ik in de veertien jaar dat ik er woonde met het dorp vergroeid geraakt. Het bloed kruipt blijkbaar toch waar het niet gaan kan.

Het is misschien raadzaam om in het kort in te gaan op het historisch kader waarin ik het onderzoek geplaatst heb. Centraal hierin staat de Opstand van de Nederlanders tegen het Spaanse Koningshuis in de zestiende eeuw. Zonder te vervallen in de mythische heroïek waarmee deze strijd vaak verbonden wordt, kunnen we er wel van uitgaan dat de Nederlanders zich in de zestiende en zeventiende eeuw met succes van het Spaanse juk wisten te bevrijden. En door de nauwe verbondenheid van de Spaanse vorsten met de katholieke kerk, werd het politiek protest, dat de Opstand toch in eerste instantie was, bijna als vanzelf ook een religieus protest. Tachtig jaar duurde de oorlog en toen in 1648 de vrede van Munster werd ondertekend, werd de nieuwe republiek voor het eerst erkend als onafhankelijke staat.

De katholieken werden van deze ontwikkelingen min of meer het slachtoffer. Steeds meer kregen de calvinistische regenten het voor het zeggen in de noordelijke Nederlanden (ten zuiden van de rivieren bleven de Nederlanden katholiek) en omdat katholiek zijn in wezen "pro Spaans zijn" betekende, werd het katholicisme steeds meer uit het openbare leven geweerd. Katholieken mochten geen overheidsfuncties meer bekleden, het openlijk uiten van de eredienst werd verboden en belastingvrijstellingen voor kloosters en kerken werden afgeschaft. Bovendien werden katholieken gedwongen via het recognitiegeld de toestemming voor de uitoefening van de eredienst in schuilkerken af te kopen. Maar met deze vaststellingen beweegt de historicus zich al op glad ijs.

Diverse katholieke historici (m.n. Rogier en pater Polman) hebben zich nogal eens laten verleiden door larmoyante en romantische bespiegelingen over deze zgn. schuilkerkperiode. Het druipt er regelmatig vanaf. Buiten het feit dat ze voor het gemak maar al te vaak voor-

bij gaan aan het feit dat de Roomse inquisitie zeker geen veredelde geitenfokvereniging was geweest, leggen ze over het algemeen geen of te weinig nadruk op het feit dat een en ander tot op grote hoogte afhankelijk was van lokale omstandigheden. De Republiek was dan wel in naam één staat, in de praktijk bestond het gebied toch vooral uit diverse zich soeverein achtende heerlijkheden en staatjes. En omdat in ieder staatje, in ieder gewest, ja zelfs in iedere stad de plaatselijke verhoudingen anders waren, was ook de mate waarin de katholieken "onderdrukt" werden overal verschillend.

Terug nu naar Eemnes, De vraag die de historicus zich in het geval van Eemnes kan stellen is die naar de dagelijkse verhoudingen tussen katholieken en gereformeerden. We kunnen veronderstellen dat een tweederde meerderheid van de bevolking zich niet zomaar door de rest laat ringeloren alleen maar omdat ze katholiek zijn. Het ligt veel meer voor de hand dat die groep op allerlei manieren probeert zich "omhoog te vechten" en zelfs van dat laatste is het nog maar de vraag of dat nodig is geweest. Kortom, in mijn onderzoek stond de volgende vraag centraal: Hoe was, in het licht van de actuele politieke situatie in de Republiek, de positie van de katholieke Eemnessers in de behandelde periode. Waren ze ook in Eemnes de armere groep, de groep met het minste aanzien en volledig uitgesloten van politieke macht? Of zijn er aanwijzingen te vinden die dat beeld nuanceren? Van dat laatste was ik bijna zeker, het ging er alleen nog maar om de archiefstukken te vinden waarmee ik dat kon verifiëren.

Hoe onderzoek je zoiets? Dat is de vraag waar de historicus vervolgens mee geconfronteerd wordt. Naspeuring in het oud archief van de gemeente, leidde me eigenlijk al meteen in een bepaalde richting. Ik vond de uitzettingen van de consumptielasten voor Eemnes Binnen en Eemnes Buiten voor de periode van 1776 tot 1805 (waarmee ook meteen de periode werd afgescheiden), een overzicht van het landbezit dat voor een deel ook over deze periode ging en bovendien de resolutieën van de magistraat waarin duidelijke overzichten van de samenstelling van deze magistraat. Het was vrijwel meteen duidelijk. Via de

consumptielasten kon ik de bevolking reconstrueren (plus beroep, samenstelling van het gezin en hoogte van de belasting) en het landbezit en de samenstelling van de magistraat paste in deze reconstructie. De geloofsverdeling van de bevolking was na te gaan via de Eemlandse Klappers die daarvoor een onmisbare bron bleken.

Drie maanden werkte ik als een boekhouder in het archief. Van ieder gezinshoofd maakte ik een kaart waarop zoveel mogelijk van de gegevens verzameld werden en toen dat voorbij was, was ik toe aan de verwerking van de gegevens. Omdat bijna al het materiaal kwantitatief was, voor het grootste deel bestond het uit cijfers en getal-

212- HKE

len, pakte ik mijn statistiekboeken er nog eens bij. Wenlang zat ik achter mijn bureau met de kaarten aan de ene kant, mijn rekenmachine aan de andere kant en ik schreef, rekende, tekende en stoeide met de cijfers. En tijdens het proces lokte de ene berekening de andere uit. Een eigen computer heb ik niet en veel ervaring met statistische programma's evenmin dus al in het begin had ik besloten me te beperken tot eerlijk handwerk. Eerlijk gezegd heb ik deze beslissing regelmatig vervloekt. Dan weer bleek een totaaltelling niet te kloppen, dan weer trok in een lijn scheef en tenslotte bleken een aantal berekeningen te ingewikkeld zodat ik ze achterwege moest laten. En over het algemeen gebeurde dat soort dingen natuurlijk aan het eind van een berekening zodat het hele proces opnieuw moest. Gelukkig wist ik de goede moed erin te houden, met enige trots kan ik iedereen verzekeren dat geen enkele grafiek "kloppend gemaakt" is.

Bij het schrijven stuitte ik op het probleem van de leesbaarheid. Teveel wetenschappelijk werk gaat wat mij betreft juist daaraan mank. Te vaak lijken boeken vooral geschreven om de lezer te overtuigen van de, aan het ongelofelijke grenzende, intelligentie van de auteur. Ik wilde echter iets schrijven dat ook voor de geïnteresseerde leek leesbaar was, maar statistisch materiaal leent zich daar over het algemeen niet zo voor. Door alle grafieken naar een aparte appendix te verbannen en door ze zoveel mogelijk voor zichzelf te laten spreken, kon ik in de tekst een beetje mijn gang gaan. Of een en ander gelukt is, is niet aan mij om te beoordelen, maar ik heb mijn best gedaan.

Het is verleidelijk om, nu ik eenmaal bezig ben, maar meteen de conclusies van het onderzoek prijs te geven, maar ik zal dat niet doen. In de eerste plaats is het een nogal ingewikkeld verhaal, dat door een samenvatting in twee alinea's alleen maar onbegrijpelijker zou worden. Bovendien is dit artikel vooral bedoeld om uw nieuwsgierigheid op te wekken en de geïnteresseerden naar de bibliotheek te lokken. "Ik wil gelezen worden!" zei Multatuli al en al is dat de enige overeenkomst tussen hem en mij (zoveel bescheidenheid heb ik dan ook wel weer), een overeenkomst is het wel.

Rest mij nog te zeggen dat ik altijd bereid ben eventuele vragen te beantwoorden en dat ik open sta voor op- of aanmerkingen.

Marcoen Hopstaken,
Mathenesserstraat 127b,
3027 PE Rotterdam
tel. 010-4377007

Schenkeningen aan H.K.E.

We ontvingen bidprentjes van:

- G. van Stoutenburg,
R.v.d. Hamkade 13, Utrecht.
- Pastoor H. van Huik,
Zevenhuizerstraat 173, Hoogland.
- Mevrouw J. van Kleinwee-V.d. Dijssel,
Julianaweg 44, Utrecht.

We ontvingen oude foto's van

- A. Brouwer,
Streefoordlaan 32, Eemnes.

Hartelijk dank aan deze mensen, die aan de Kring gedacht hebben.

Wie doet er mee? Wie weet er van?

Rubriek waarin staat met welke onderzoeken en projecten onze leden bezig zijn. Iedereen die erin geïnteresseerd is om mee te doen en die kan helpen aan materiaal kan contact opnemen met de desbetreffende.

fende personen:

Henk van Hees, Kerkstraat 15, Eemnes, tel. 89849
is bezig met:

- de geschiedenis van het amateurtoneel in Eemnes
-

Jaap v.d. Woude, Jonneveen 25, Eemnes, tel. 13701
is bezig met:

- de geschiedenis van de RABO-vbank Eemnes, Gevraagd
o.a. foto's, knipsels uit kranten en ander RABO-
materiaal
-

Wiebe van IJken, Everserf 20, Eemnes, tel. 89367
is bezig met:

- de uitwerking van het armenboek van de gemeente
Eemnes (1637-1768)
-

Bertie van Wijk-Blom, Raadhuislaan 39, Eemnes tel. 14689

Henk van Hees, Kerkstraat 15, Eemnes, tel. 89849
zijn bezig met:

- de familie Snel in Eemnes.
Gevraagd o.a. familieverhalen, foto's, familiebe-
richten
 - de familie Van Beijeren in Eemnes.
Gevraagd p.a. familieverhalen, foto's, familiebe-
richten
-

Wim Fecken, Julianaweg 26, Kortenhoef, tel. 035-60226
is bezig met:

- Eemnes in de Franse tijd (1800-1815)
-

Livia Lankreijer, Aartseveen 94, Eemnes, tel. 89198
is bezig met:

- klederdrachten van Eemnes en omgeving. Wie helpt
mee uit te zoeken wat er vroeger in Eemnes aan
klederdrachten gedragen werd. We hebben heel mooie
inventarisatieformulieren. We zoeken alleen nog een
paar mensen erbij om ze in te vullen. Dat kan met
de kleding in de hand of aan de hand van oude
foto's.
Wie helpt?
-

Wiebe van Ijken, tel. 89367
Bertie van Wijk-Blom, tel. 14689
Henk van Hees, tel. 89849
zijn bezig met:

- het aanleggen van een verzameling bidprentjes van mensen die in Eemnes gewoond hebben. U kunt ons al een plezier doen wanneer u de mogelijkheid biedt om kopietjes te laten maken van uw bidprentjes.
-

Bep (G.L.) de Boer, Ericaweg 58, Laren, tel. 15732
is bezig met:

- de zouaven tussen Vecht en Eem. Dus uit de plaatsen Baarn, Blaricum, Bussum, Eemnes, Hilversum, Laren NH, Loosdrecht, Naarden, Nederhorst den Berg, Soest en Weesp.
Gevraagd verhalen over deze zouaven, fotomateriaal om na te maken, bidprentjes, brieven, dagboeken etc.
Alles wordt te leen gevraagd om het te kopieëren
-

Leo Lamers, Ruiterskamp 42, Eemnes tel. 89763
is bezig met:

- veldwachters en politie-agenten van Eemnes.
Gevraagd namen en verhalen over het werk van deze mensen
-

Harry v.d. Voort, Wandelpad 62, 1211 GP Hilversum
tel. 035-47609
is bezig met:

- de familie Groen in Eemnes
Hij zoekt speciaal informatie over huizen en andere bouwwerken die ontworpen zijn of waar aan gewerkt is door Bertus Groen, Jan Groen of Jaap Groen.
-

Leo Lamers, Ruiterskamp 42, Eemnes tel. 89763
is bezig met:

- alles wat te maken heeft met paviljoen 'Larenberg' te Laren NH.
-

